

بازنمایی فرصت‌ها و زمینه‌های توسعه گردشگری کشاورزی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای استان تهران)

مجتبی قدیری معصوم^۱ - افشین بهمنی^{۲*} - مهدی حاجیلو^۳ - فریده عظیمی^۴ - مهدیه قدیری معصوم^۵

۱ - استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۲ - دانش‌آموخته دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۳ - دانش‌آموخته دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۴ - دکتری اقتصاد کشاورزی، سازمان جهاد کشاورزی استان تهران، تهران، ایران.

۵ - کارشناس ارشد منابع طبیعی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۰ دی ۱۳۹۸

تاریخ دریافت: ۶ فروردین ۱۳۹۸

چکیده مبسوط

۱. مقدمه

امروزه کشاورزی صرف و پرداختن به فعالیت‌های سنتی آن نمی‌تواند جوابگوی نیازهای جوامع روستایی باشد. در این راستا گردشگری کشاورزی از جمله راهبردهایی است که برای متنوع ساختن و توسعه پایدار روستایی مدنظر قرار گرفته است. گردشگری کشاورزی به عنوان زیرمجموعه گردشگری روستایی به مسئولیت‌پذیری و کسب منفعت جامعه محلی اشاره داشته و می‌تواند از طریق تحریک و تشویق روستاییان به عرضه محصولات و خدمات بخش کشاورزی به گردشگران، مانند بهره‌مندی از چشم‌انداز اراضی کشاورزی، تورهای مزرعه و آماده‌سازی سایت‌ها در جوار قطعات زراعی جهت گذران اوقات فراغت، سبب رونق بخش کشاورزی شود. در نقاط روستایی استان تهران به رغم برخورداری از همه منابع و توان‌های موجود، از یک سو کسب و کارهای مبتنی بر گردشگری کشاورزی از وسعت و رونق کافی برخوردار نبوده و از سوی دیگر، مردم محلی نسبت به مزیت‌های نسبی گردشگری کشاورزی اطلاعات اندکی دارند. پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به این سوال

است که چه فرصت‌ها و زمینه‌هایی برای توسعه گردشگری کشاورزی در مناطق روستایی استان تهران وجود دارد؟

۲. مبانی نظری تحقیق

گردشگری کشاورزی از اشکال مهم گردشگری است که می‌تواند در مسیر توسعه روستایی و کشاورزی نقش ایفا نماید. این نوع گردشگری ضمن ایجاد فرصت‌های شغلی در مناطق روستایی، می‌تواند برای گردشگران، تجربه گردشگری مزرعه محور فراهم نموده و به عنوان فعالیت مکمل کشاورزی منجر به احیای اقتصاد بیمار در نواحی روستایی خواهد شد. با توجه به بررسی پیشینه مطالعات صورت گرفته و ادبیات مفهومی گردشگری کشاورزی، به طور کلی می‌توان به ۵ رویکرد مجزا در رابطه با توسعه فعالیت‌ها، زمینه‌ها و فرصت‌ها و مزایای توسعه گردشگری کشاورزی با عنوان رویکرد برافزایی، منفعت و فایده، اجتماع محور، تفریحی و تلفیقی اشاره نمود. با توجه به نوع نگاه و ویژگی‌های رویکرد تلفیقی به گردشگری کشاورزی که ترکیبی از دیدگاه‌های مطرح شده می‌باشد، این دیدگاه به عنوان رویکرد غالب تحقیق حاضر در نظر گرفته شده و معیارها و روش‌شناسی تحقیق نیز بر همین رویکرد استوار خواهد بود.

* نویسنده مسئول:

دکتر افشین بهمنی

آدرس: گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

پست الکترونیکی: Email: afshin.bahmani@ut.ac.ir

۳. روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و به شیوه توصیفی-تحلیلی انجام شده است. گردآوری داده‌ها به دو شیوه اسنادی و غالباً پیمایشی صورت گرفته و جامعه آماری این پژوهش، شامل سه گروه مسئولین مرتبط با توسعه روستایی در استان، مردم محلی و گردشگران نقاط روستایی ۸ شهرستان دماوند، فیروزکوه، شمیرانات، پیشوا، پاکدشت، شهریار، ملارد و ری واقع در استان تهران می‌باشند که از هر شهرستان، تعداد سه روستا به عنوان نمونه انتخاب شد. تجزیه و تحلیل آماری در این پژوهش با استفاده از مجموعه ای از روش های آمار توصیفی و استنباطی (آزمون t تک نمونه‌ای، کای اسکور و من ویتنی) و بر اساس خروجی نرم افزارهای SPSS انجام شد و در نهایت مهم ترین اولویت های موثر بر توسعه گردشگری کشاورزی در مناطق روستایی استان تهران شناسایی و تبیین شد.

۴. یافته های تحقیق

یافته ها نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین متغیرهای بعد زیرساخت وجود دارد به طوری که مقدار خطای آلفا در همه گزینه‌ها کمتر از ۰/۰۵ بوده و تفاوت و ارتباط بین میانگین نمونه و مقدار مورد انتظار با ضریب مثبت خف دو قابل تایید می‌باشد. در نتیجه می توان گفت که بین مقوله هسته‌ای زیرساخت، که طیفی از اقدامات ضروری از سوی مسئولین و ساکنین محلی را شامل می‌شود و درجه توسعه و رونق گردشگری کشاورزی ارتباط دوسویه‌ای وجود دارد. در رابطه با فروش و عرضه مستقیم تولیدات، داده‌های حاصل از آزمون کای اسکور نشان‌دهنده وجود تفاوت نسبی بین گزینه‌ها و میانگین مورد انتظار و تاثیر قابل توجه هر متغیر در توسعه گردشگری کشاورزی مناطق روستایی استان تهران با تفاوت‌های نسبی می‌باشد. این تفاوت در سطح خطای ۰/۰۰۰ معنی‌دار است. شکل‌گیری تعطیلات آخر هفته در مزرعه، برگزاری جشنواره‌ها، آداب و رسوم و برنامه‌های مرتبط با فعالیت‌های بخش کشاورزی و توجه به مزیت‌هایی همچون قابلیت کشت گیاهان دارویی از مهم‌ترین مولفه‌هایی است که در قالب مزیت‌های نسبی محلی در مناطق روستایی استان تهران مورد بحث قرار گرفت. نتایج نشان می‌دهد که در ۶ مولفه مورد بررسی، میانگین رتبه‌ای بالاتر از حد متوسط بوده و ضریب کای اسکور در تمامی زمینه‌ها مثبت بوده

که مقدار خطای آلفای ۰/۰۰۰ تاییدی بر اختلاف از میانگین و معیار مورد نظر بوده و هر یک از زمینه‌ها به نسبت میانگین رتبه‌ای به دست آمده دارای اثرات مثبتی در توسعه گردشگری کشاورزی مناطق روستایی استان تهران می‌باشند. در رابطه با اشتغال زایی و درآمد، مولفه‌های میزان پس انداز حاصل از فروش محصولات، ارتقاء سطح تولید و درآمد کشاورزان و میزان ایجاد اشتغال مستقیم و غیر مستقیم به عنوان مهم ترین سنج‌های اشتغال زایی و درآمد مطرح می‌باشند. یافته‌ها نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین میانگین نمونه‌های مورد بررسی و میانگین مورد انتظار وجود داشته که گرایش آن به سمت مطلوبیت، اثرگذاری مثبت و معناداری تفاوت هاست.

۵. بحث و نتیجه گیری

با توجه به گستره جغرافیایی و تنوع اقلیمی و طبیعی روستاهای استان تهران، همچنین وجود آثار تاریخی و باستانی در برخی روستاها، کشت گیاهان دارویی، کشت گلخانه‌ای، تولید صنایع دستی، عرضه فرآورده‌های دامی، پرورش گل، وجود باغ تالارها و برگزاری تعطیلات آخر هفته در مزارع از توانمندی‌ها و پتانسیل‌های شاخص روستاهای استان و مزیت‌های نسبی محلی جهت توسعه کسب و کارهای مبتنی بر گردشگری کشاورزی می‌باشند. یافته‌ها نشان می‌دهد که هر سه گروه پاسخ‌دهنده، نسبت به متغیرهای مطرح شده دیدگاه مثبتی داشته و بر اثرگذاری مطلوب فرصت‌های موجود بر توسعه گردشگری کشاورزی روستاهای استان تهران تاکید نموده‌اند. بنابراین می‌توان گفت که در صورت شناسایی صحیح روستاهای هدف و تهیه و تدوین برنامه گردشگری هر محصول یا فرصت و فراهم نمودن زیرساخت‌های ضروری از جمله شبکه دسترسی و اقامتگاه، علاوه بر رونق گردشگری کشاورزی و توسعه کسب و کارهای این حوزه، آبادانی و ماندگاری جمعیت در روستاها صورت خواهد گرفت.

کلمات کلیدی: گردشگری، گردشگری روستایی، گردشگری کشاورزی، روستاهای استان تهران.

تشکر و قدرانی

مقاله حاضر، حاصل طرح پژوهشی با عنوان "ارزیابی زمینه‌های توسعه گردشگری کشاورزی در مناطق روستایی استان تهران"، به کارفرمایی سازمان جهاد کشاورزی استان تهران است.

Use your device to scan and read the article online

How to cite this article:

Ghadiri Ma'soum, M., Bahmani, A., Hajilou, M., Azimi, F. & Ghadiri Ma'soum, M. (2020). Representation of opportunities and areas for agro-tourism development in rural areas (Case study: Villages of Tehran Province). *Journal of Research & Rural Planning*, 9(1), 35-51.

<http://dx.doi.org/10.22067/jrrp.v9i1.79792>